

29. 3. 2005

ID: 32051

Neplatná smlouva a vrácení plnění

Účastník neplatné smlouvy, který koupil odcizenou věc, splní povinnost vrátit plnění přijaté z neplatné smlouvy podle ustanovení § 457 odst. 1 ObčZ také tehdy, jestliže vydá věc poškozenému.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 776/2002-180, ze dne 24.9.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce J. M., zastoupeného JUDr. J. B., advokátem, proti žalovanému L. O., zastoupenému JUDr. M. N., advokátem, o zaplacení částky 259 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Semilech pod sp. zn. 1 C 648/96, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne ze dne 15. října 2001 č. j. 24 Co 166/2001-142, tak, že rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. října 2001 č. j. 24 Co 166/2001-142 a rozsudek Okresního soudu v Semilech ze dne 27. února 2001 č. j. 1 C 648/96-126 se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Semilech k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Semilech v pořadí třetím rozsudkem ze dne 27. února 2001 č. j. 1 C 648/96-126 zamítl žalobu na zaplacení 259 000 Kč se 17% úrokem od 1. 7. 1996 do zaplacení a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně zjistil, že 29. 6. 1995 žalobce jako kupující uzavřel s žalovaným jako prodávajícím kupní smlouvu o prodeji osobního vozu Volkswagen a uhradil mu kupní cenu 259 000 Kč. Tento automobil mu byl poté v SRN pohraniční policií jako odcizený dne 20. 5. 1996 zajištěn (k odcizení došlo 13. 1. 1993). Dne 1. 10. 1996 byl automobil předán pojištěnci v SRN. Žalovaný koupil automobil jako havarovaný od T. s.r.o., jejímž je společníkem, a tato společnost jej nabyla od F. V. Soud prvního stupně věc posoudil tak, že kupní smlouva účastníků řízení je neplatná, na straně žalobce však byly splněny podmínky vydržení věci movité stanovené v § 134 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“). Podle odst. 1 tohoto ustanovení se oprávněný držitel stává vlastníkem věci, má-li ji nepřetržitě v držbě po dobu tří let, jde-li o movitost. Podle odstavce 3 téhož ustanovení se do doby podle odstavce 1 započte i doba, po kterou měl věc v oprávněné držbě právní předchůdce. F. V. automobil koupil v autobazaru poté, co bylo převezeno z Německa. Jel jej osobně do Německa odhlásit, auto i doklady kontrolovaly české i německé celní orgány. Na celnici si ještě osobně ověřil, že automobil není v evidenci odcizených vozů. Z těchto skutečností soud prvního stupně dovodil, že F. V. jako držitel vozu byl v dobré víře, že se jedná o jeho vlastnictví. Převod mezi žalovaným a jeho zaměstnavatelem taktéž nemohl přerušit běh vydržecí doby, když není neobvyklé, že zaměstnavatel prodá nepotřebnou věc svému zaměstnanci levněji, než by tak učinil vůči třetímu subjektu a navíc se jednalo o vůz havarovaný. Soud prvního stupně uzavřel, že držbu žalobce, žalovaného i jejich právních předchůdců považuje za oprávněnou, požadavek nepřetržitě trvající doby 3 let byl rovněž splněn, když vozidlo bylo zakoupeno počátkem března 1993 a k jeho zadržení na hranicích Německa došlo až dne 20. 5. 1996, tedy po uplynutí 3 let a dvou měsíců.

K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 15. října 2001 č. j. 24 Co 166/2001-142 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud se v plném rozsahu ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu prvního stupně. Soud prvního stupně podle odvolacího soudu správně vyložil ustanovení §134 ObčZ, přičemž jeho právní závěr důsledně vychází z úplně zjištěného skutkového stavu. Odvolací soud pouze

doplnil, že žalobce po poučení ze zrušovacího usnesení odvolacího soudu o vzájemné podmíněnosti nároků z neplatné smlouvy tuto v žalobním petitu nevyjádřil. Soud totiž mohl žalobě na vrácení kupní ceny z neplatné smlouvy vyhovět jen tehdy, kdyby ve výroku rozsudku mohl vyjádřit synallagmatický závazek obou účastníků neplatné smlouvy k vrácení plnění z obou stran, v souladu s § 457 ObčZ.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítl, že odvolací soud nesprávně posoudil splnění podmínek, za nichž měl vlastnické právo k předmětnému automobilu vydržet. Za podstatnou okolnost, kterou oba soudy pominuly, považuje skutečnost, že kupními smlouvami bylo převáděno vozidlo kradené, kupní smlouva, kterou uzavřel s žalovaným, stejně jako kupní smlouvy uzavřené jeho právními předchůdci, byly neplatné pro právní vadu. Žalobce, stejně jako jeho právní předchůdci, se z toho důvodu nemohli nikdy stát vlastníky kradeného vozu. Z prokázané skutečnosti, že F. V. měl pochybnosti o tom, zda se nejedná o kradené vozidlo a ze skutečnosti, že kupní cena, kterou za vozidlo zaplatil, byla o jednu třetinu nižší, než byla hodnota vozu, vyplývá, že si musel být vědom rizika, že jde o kradenou věc, a proto je vyloučeno, že byl při uzavírání kupní smlouvy v dobré víře. Žalobce ani jeho právní předchůdci se proto nemohli vlastníky vozu stát. Rozhodnutí odvolacího soudu je podle názoru dovolatele v rozporu s § 457, § 39 a § 123 ObčZ a fakticky legalizuje prodej kradených věcí. Pokud odvolací soud tvrdí, že vozidlo bylo z pohledu našeho právního řádu neoprávněně odňato německými orgány, nevysvětlil, jak k takovému závěru došel. V takovém případě by se dovolatel mohl domáhat náhrady škody vůči SRN, což je absurdní, protože orgány SRN odňaly, jak se zjistilo, vozidlo kradené. Nesprávný je i závěr odvolacího soudu, že se jedná o synallagmatický závazek obou účastníků z neplatné smlouvy, na nějž by měl být aplikován § 457 ObčZ. Dovolatel se v této souvislosti odvolal na rozhodnutí R 4/1988, podle něhož účastník neplatné smlouvy splní svoji povinnost vrátit plnění z neplatné smlouvy podle § 457 ObčZ také tehdy, jestliže vydá věc poškozenému. V daném případě vozidlo zadržely orgány SRN a jejich prostřednictvím mohly být uspokojeny nároky poškozeného. Dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání poukázal na to, že institut vydržení představuje v našem právním řádu originární způsob nabytí vlastnictví věci, který není podmíněn kvalitou právního titulu předchozího vlastníka věci. Pro otázku nabytí vlastnictví tímto způsobem je rozhodující, zda nabyvatel a jeho právní předchůdci drželi věc po příslušnou dobu v dobré víře, tedy s vědomím, že vlastnické právo jim náleží. Soudy obou stupňů v tomto smyslu řešily a správně vyřešily otázku, jakým způsobem nabyl vlastnictví k věci prvý vlastník na území České republiky, F. V. Pokud bylo v řízení zjištěno, že si byl vědom možnosti koupě kradeného vozu, postupoval poté s obvyklou opatrností (ověření seznamu kradených vozů na celnici, jeho osobní cesta tímto vozem do SRN za účelem odhlášení z evidence, řádné překročení hranic). Cenové námitky dovolatele také nelze přijmout, neboť sama výhodná cena nemůže vyloučit dobrou víru ve vztahu ke všem ostatním prokázaným okolnostem koupě. Poukázal na to, že správnost tržní ceny vozu, kterou zaplatil F. V., nebyla v řízení zkoumána, dovolatel žádné důkazy nenabídl, jedná se tudíž o jeho subjektivní názor. Navíc dovolatel nepřihlédl k tomu, že F. V. kromě kupní ceny hradil také daň z přidané hodnoty a clo. Stejný stav dobré víry ve vlastnictví pak podle žalovaného trval i u následujícího držitele - společnosti T. s.r.o., dále žalovaného a poté i u žalobce, který by zajisté jinak vozidlo nekoupil a necestoval s ním do Německa. Úsudek soudů obou stupňů o vydržení vlastnictví vozu dovolatelem je tedy zcela v pořádku a žalobce se měl domáhat vydání vozu nebo náhrady škody vůči SRN. Žalovaný v napadeném rozhodnutí neshledává ani žádné skutkové zjištění, které nemá oporu v provedeném dokazování. Namítl proto zamítnutí dovolání.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas oprávněnou osobou a že je podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. přípustné, přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Nejvyšší soud posoudil rozsudek odvolacího soudu z hlediska uplatněných dovolacích důvodů kterými je vázán, a to i z hlediska jejich obsahového vymezení v dovolání. Přestože dovolatel v dovolání výslovně odkazuje na ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř., obsahová argumentace dovolání směřuje výlučně ke zpochybnění právního posouzení věci odvolacím soudem, tedy k dovolacímu důvodu upravenému v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., podle něhož lze namítat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil.

Podle § 134 ObčZ se oprávněný držitel stává vlastníkem věci, má-li ji nepřetržitě v držbě po dobu tří let, jde-li o movitost a po dobu deseti let, jde-li o nemovitost. Oprávněným držitelem je ten, kdo je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří (§ 130 odst. 1 ObčZ). Posouzení toho, zda držitel je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc patří, nemůže vycházet jen z posouzení subjektivních představ držitele. Dobrá víra držitele musí být v dané věci posuzována i z hlediska, zda držitel při zachování náležité opatrnosti, kterou lze s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu po každém subjektu práva požadovat, měl nebo mohl mít pochybnosti o tom, zda automobil, který byl předmětem kupní smlouvy, je nebo není kradený. Dobrá víra je přesvědčením nabyvatele, že nejedná bezprávně, když si např. přisvojuje určitou věc. Jde o psychický stav o vnitřním přesvědčení subjektu, které samo o sobě nemůže být předmětem dokazování. Předmětem dokazování mohou být skutečnosti vnějšího světa, jejichž prostřednictvím se vnitřní přesvědčení projevuje navenek, tedy okolnosti, z nichž lze dovodit přesvědčení nabyvatele o dobré víře, že mu věc patří (viz č. 45/1986 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 192, odst. 5 a str. 193, odst. 1 a 2).

V posuzované věci se soudy obou stupňů podrobně zabývaly okolnostmi, za kterých byly postupně uzavírány všechny kupní smlouvy o prodeji předmětného vozidla počínaje F. V. a konče žalobcem, a zkoumal, zda lze z těchto okolností dovodit závěr o dobré víře všech držitelů předmětného vozu - dovolatele i jeho právních předchůdců - že jim tento vůz patří. Odvolací soud věc posoudil tak, že nelze mít pochyb o jejich dobré víře, takže při zápočtu vydržecí doby dovolatele a jeho právních předchůdců byla naplněna zákonem stanovená tříletá doba držby v dobré víře. Právním závěrům soudů obou stupňů nelze v tomto směru nic vytknout. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) však nevyvodil dostatečné závěry ze svého zjištění, že kupní smlouva o prodeji automobilu je absolutně neplatná, neboť v postavení prodávajícího vystupoval při uzavření kupní smlouvy jako převodce nevlastník (žalovaný), který převáděl na kupujícího (žalobce) více práv, než sám měl. Skutečnost, že došlo k vydržení vlastnického práva k předmětnému vozu žalobcem totiž nemůže sama o sobě vyvolat zánik vzájemných nároků účastníků kupní smlouvy, která se později ukázala neplatnou.

Podle § 457 ObčZ platí, je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal. Nárok účastníka smlouvy na vrácení kupní ceny z neplatné smlouvy je nárokem podmíněným ze zákona povinností vrátit druhému účastníkovi to, co se získalo za kupní cenu, jejíhož vrácení se kupující domáhá (srov. stanovisko Nejvyššího soudu ČSR č. j. Cpj 34/74 publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČSFR, Nejvyššího soudu ČSR a Nejvyššího soudu SSR č. 5, ročník 1975, strana 145 a 146). Žaluje-li např. žalobce o vrácení věci z neplatné kupní smlouvy, soud žalobě vyhově tak, že ve výroku rozsudku vyjádří vzájemný (synallagmatický) závazek obou účastníků neplatné smlouvy k vrácení plnění z obou stran - v posuzované věci by tedy soud uložil žalovanému vrátit žalobci přijaté peněžní plnění oproti povinnosti žalobce vrátit žalovanému vůz koupený na základě neplatné kupní smlouvy. Vzhledem k tomu, že v předmětném případě nebylo možno žalobci takový závazek uložit, neboť vůz mu byl zadržen celními orgány SRN a také proto, že takový návrh žalobce ne učinil, bude nezbytné vycházet

ze stanoviska Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 9. 1987 č. j. Cpj 41/87, publikovaného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1988, str. 21, které se zabývalo zhodnocením rozhodování soudů o odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch se zaměřením na postih majetku z nepoctivých zdrojů. Podle tohoto stanoviska platí, že „účastník neplatné smlouvy, který koupil odcizenou věc, splní povinnost vrátit plnění přijaté z neplatné smlouvy podle ustanovení § 457 odst. 1 ObčZ také tehdy, jestliže vydá věc poškozenému. Činí tak totiž za toho, kdo věc poškozenému odcizil a prodal; plní proto současně uvedenou povinnost, kterou má vůči druhému účastníkovi neplatné smlouvy, i když tento subjekt mu není znám. Ten, kdo věc odcizil, by již nemohl úspěšně požadovat vrácení plnění z neplatné smlouvy.“

Odvolací soud se však v posuzované věci nezabýval otázkou, zda žalobce vydáním vozu celním orgánům SRN plnil po právu ve smyslu uvedeného stanoviska.

Pokud tedy odvolací soud postupoval tak, že v rozporu s ustálenou judikaturou vyšších soudů potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž se vypořádal se vzájemnými nároky účastníků řízení vyplývajícími z neplatné kupní smlouvy, vychází jeho rozsudek z nesprávného právního posouzení věci a z hlediska uplatněného dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. není správný. Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu podle § 243b odst. 1 o. s. ř., věty za středníkem zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)